

NILFNorsk institutt for
landbruksøkonomisk forskning

Helse- og omsorgsdepartementet
Postboks 8011 Dep
0030 Oslo

Deres ref.	Deres brev av	Vår ref.	Dato
Deres ref.	Deres brev av	Vår ref.	03.08.2006
200600170/ES	15.06.2006	06/106-2	

Innspill og kommentarer til Handlingsplan for bedre kosthold i befolkningen 2007-2011

Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) vil med dette komme med våre innspill og kommentarer til Handlingsplan for bedre kosthold i befolkningen 2007-2011. Vi vil avgrense våre innspill til de områder der vi mener å kunne gi bidrag til arbeidet med handlingsplanen basert på vår kompetanse og forsknings- og utredningsbaserte kunnskap.

Generelt mener vi handlingsplanen for bedre kosthold i befolkningen slik den nå avtegner seg, legger for lite vekt på økonomiske forhold. Dette gjelder spesielt på to områder:

1. Valg av virkemidler bør ikke bare være et spørsmål om å finne fram til virkemidler som gir god effekt i forhold til de mål som blir satt i handlingsplanen (god måloppfyllelse), men også å finne fram til virkemidler som er kostnadseffektive (dvs. som gir god måloppfyllelse med lavest mulig ressursinnsats).
2. Økonomiske faktorer har stor betydning for kostholdet i samfunnet, og i handlingsplan for bedre kosthold er det tatt for lite hensyn til hvordan økonomiske faktorer påvirker forbruket av ulike (sunne og usunne) matvarer.

Et annet moment er at vi mener handlingsplanen, selv om det er nevnt, legger for lite vekt på forskningens betydning for å komme fram til gode tiltak for å bidra til bedre kosthold i befolkningen. Det gjelder både allerede utført forskning og pågående/ny forskning som kan gi økt kunnskap som kan komme til nytte i arbeidet med å utvikle og iverksette handlingsplanen. Vi vil nedenfor utdype hva vi legger i ovennevnte punkter og vil på dette grunnlag gi noen konkrete innspill og kommentarer til handlingsplanen for bedre kosthold i befolkningen.

Overvekt, hjerte- og karsykdommer, enkelte kreftformer og diabetes er knyttet til kostholdet. I henhold til Verdens helseorganisasjon (WHO, 2002, Reducing Risks, Promoting Healthy Life) er kostholdsrelaterte sykdommer ansvarlig for tre millioner for tidlige dødsfall i Europa hvert år. I løpet av de siste 25 årene har norsk kosthold blitt vesentlig magrere, samtidig som forbruket av grønnsaker og korn har økt. Disse forandringene kan forklare en vesentlig del av den store nedgangen i for tidlige dødsfall forårsaket av hjerteinfarkt i denne perioden.

SeMM – Senter for matpolitikk og marked

Kostholdet til store deler av befolkningen har imidlertid fortsatt store svakheter og forekomsten av kreft, overvekt og diabetes har økt (St.meld. nr. 16, 2002–2003: 171).

Et stort forbruk av usunne matvarer gir negative eksterne effekter. Dette på samme måte som for tobakk og alkohol. Det vil si at man gjennom sitt forbruk påfører samfunnet ekstra-kostnader som man ikke selv betaler for. Dette er kostnader knyttet til helseutgifter som blir betalt av det offentlige. I tillegg kommer produktivitetstap på grunn av fravær fra arbeidet og tidlig død. Disse negative effektene kommer i tillegg til det velferdstapet som individene rammes av ved sykdom som skyldes dårlig kosthold.

Brus, søt saft, slikkerier, snacks og gatekjøkkenmat er usunt i store mengder. Om man spiser slike varer av og til, har det liten betydning for helsen. For frukt og grønnsaker vil et stort forbruk ha positiv effekt på helsen, mens et for lavt forbruk kan virke negativt på helsen. Fra en ernæringsmessig og økonomisk synsvinkel er det mest interessant å redusere forbruket av usunn mat for de som spiser mye usunn mat, og øke forbruket av sunn mat for de som spiser lite eller ingen ting av den sunne maten. Det er dette som vil gi helsegevinster. Om man øker totalforbruket av grønnsaker, og dette skjer fordi storforbrukerne øker sitt forbruk, men småforbrukerne ikke øker sitt har man fått økt totalforbruk av sunne varer, men det vil ikke gi en tilsvarende helsegevinst i befolkningen. Gustavsen og Rickertsen¹ undersøkte virkninger av endringer i inntekter og merverdisatser. De fant at bortfall av merverdiavgiften på grønnsaker ville hovedsakelig være til nytte for husholdninger som allerede hadde et stort forbruk av grønnsaker. En inntektsøkning ville ha større virkning på husholdninger der det forbrukes lite, men dette er et dyrt og lite målrettet virkemiddel. Reklame og informasjonskampanjer kan ha virkning, men siden det er meget lav reklameaktivitet rettet mot grønnsaker, er det vanskelig å finne noen effekt på forbruket.

Redusert forbruk av brus kan gi en helsegevinst hvis det er storforbrukerne som reduserer forbruket og ikke de moderate forbrukerne av brus. Det som er interessant, er altså like mye fordelingen av forbruket som gjennomsnitt og totaltall. Videre er det barn og ungdom som forbruker mye av den totale mengden brus, godterier, snacks og gatekjøkkenmat. Hvis det er slik at mye av forbruksvanene blir tilvent i ung alder, kan dette da medføre at det totale forbruket av usunne matvarer vil øke med tiden, og dermed medføre økte helsekostnader for samfunnet. Undersøkelser utført av Gustavsen² indikerer at det er storforbrukerne av brus som vil redusere sitt forbruk mest hvis avgiftene øker. Et annet interessant funn var at brusforbruket økte markant i perioden 1991/92 da brusflaskene endret størrelse og form. Man fikk en overgang fra 0,33 liters glassflasker med jernkork til 0,5 liters plastflasker med skrukork. Sistnevnte var hendigere og lettere å ta med seg. Samtidig skjedde det også en overgang fra 1 liters glassflasker til 1,5 liters plastflasker.

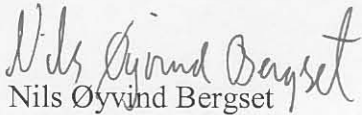
I utkastet til handlingsplan for bedre kosthold er det etter vår mening tatt for lite hensyn til hvordan økonomiske faktorer (bl.a. priser) påvirker forbruket av ulike (sunne og usunne) matvarer. Hvis prisene på en vare er for høye, vil forbrukerne konsumere lite eller ingenting av denne varen, uansett hvor godt man liker varen. På den annen side, er prisene lave i forhold til inntekten, er det stor sannsynlighet for at forbruket er høyt. Økonomiske virkemidler kan da brukes i ernæringspolitikken til å påvirke forbruket av ulike sunne og usunne varer.

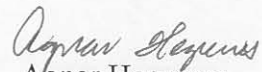
¹ Gustavsen G.W. and Rickertsen K (2006). A censored quantile regression analysis of vegetable demand: The effects of changes in prices and total expenditure. *Canadian Journal of Agricultural Economics* (Forthcoming December 2006)

² Gustavsen G.W. (2004). Essays in food demand analysis. Essay 4: Public policies and the demand for carbonated soft drinks: A censored quantile regression approach. Doctor Scientiarum Theses 2004:18, Institutt for økonomi og ressursforvaltning, Norges landbrukshøgskole, Ås.

Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning er i gang med et 3-årig prosjekt "Health, nutrition and food demand: Effects of information and the substitution between good foods and bad foods" som er finansiert av Norges forskningsråd. I dette prosjektet ser vi spesielt på hvordan priser, inntekter, samt informasjon fra reklame og media påvirker forbruket av utvalgte matvarer. Vi er spesielt opptatt av faktorer som ligger bak det økte forbruket av brus og det reduserte forbruket av melk de senere årene. Dette er et eksempel på pågående forskning som vil kunne gi ny kunnskap som vi tror kan komme til nytte i arbeidet med å utvikle og iverksette handlingsplanen.

Med vennlig hilsen

Nils Øyvind Bergset
-avdelingsdirektør-

Agnar Hegrenes
-forskningsjef-